

LO in 2032: een onmisbare noodzaak (2)

Op vrijdag 30 september kwam de KVLO bijeen en hebben de leden adviezen geformuleerd voor de staatssecretaris naar aanleiding van het Eindadvies Onderwijs2032 van de commissie Schabel. Inmiddels kennen we de uitkomst. In deel 1 van dit artikel (op pag. 6) gingen we nader in op de adviezen van Schnabel, de reacties en de acties van de KVLO. In dit tweede deel vind je de adviezen van de leden, ons formele standpunt en hoe het traject verder gaat.

TEKST CEES KLAASSEN EN JAN RIJPSTRA FOTO'S MAJA BREDSCHNEYDER

Verdiepingsfase OC; wat vinden onze leden..?

Zoals vermeld in deel 1 kwamen ook de docenten aan de beurt om hun mening te geven. Het standpunt van de KVLO: het vak LO moet een expliciete plek krijgen in het kerncurriculum zodat alle kinderen verplicht te maken krijgen met 'goed leren bewegen', is ook in een digitale enquête aan onze leden voorgelegd. Uit de

enquête die door 530 leden is ingevuld blijkt dat 85% van de leden dit ook vindt. Dit wil niet zeggen dat de KVLO-leden niet willen samenwerken met andere vakgebieden of de kinderen geen keuzemogelijkheden willen geven. Veel leden geven in de enquête aan dat het vak ook geschikt is om meer aandacht aan persoonsvorming, sociale vorming en themagericht onderwijs te besteden.

Op vrijdag 30 september kwamen 150 KVLO-leden bijeen om met elkaar te debatteren over het Eindadvies van het Platform Onderwijs2032 om vervolgens hierover aan de hand van enkele stellingen adviezen te geven aan de staatssecretaris.

Onderzoeksvraag 1: Geeft het advies van Schnabel de juiste richting voor een nieuw curriculum?

Kernpunten van de gegeven adviezen voor vraag 1

De richting van het Eindadvies is juist, maar de inrichting minder. Vrijwel unaniem wil de beroepsgroep het domein Lichamelijke Opvoeding, Bewegen en Sport (LOBS) toevoegen aan het kerncurriculum. Het Eindadvies geeft te weinig garantie/borging voor gelijke kansen voor ieder kind voor wat betreft bewegen, met name inactieven/kinderen uit achterstandswijken. De beroepsgroep is positief over meer vakoverstijgend werken; LOBS kan (veel) bijdragen aan andere domeinen (burgerschap, gezonde leefstijl, sociale vorming, persoonsvorming).

Advies OC

Leraren herkennen de thema's die Onderwijs2032 aansnijdt, maar de voorstellen roepen bij velen vragen op en een deel van de dialoogdeelnemers is het er helemaal niet mee eens. De dialoogdeelnemers zien ontwikkeling van onderaf als een absolute voorwaarde voor succesvolle curriculumvernieuwing. Inhoudelijke voorstellen die niet uit de beroepsgroep komen – zoals die van Onderwijs2032 – worden ervaren als van 'bovenaf opgelegd' en roepen alleen al daarom enige weerstand op.

Hieronder volgt een beknopt overzicht van de opmerkingen die het meest gemaakt zijn in de dialogen. De rapportages van de verschillende dialoogvormen zijn te vinden via www.onderwijscooperatie.nl.

Onderzoeksvraag 1 OC: Geeft het advies van Schnabel de juiste richting voor een nieuw curriculum?

Een aanzienlijk deel van de geconsulteerde leraren is positief over de denkrichting van Onderwijs2032. Onder hen leven wel vragen over de inrichting van het curriculum. Deze leraren zijn positief over de tweedeling kerncurriculum/vrije ruimte; deze kan mogelijkheden bieden voor meer autonomie en differentiatie. Ook is volgens hen meer aandacht nodig voor burgerschap, digitale vaardigheden en vakoverstijgende vaardigheden. Verder zijn ze positief over de volgende punten: één kerncurriculum voor primair en voortgezet onderwijs (bevordert doorlopende leerlijnen).

Deze leraren, die dus positief zijn over de denkrichting, zijn tegelijkertijd kritisch over de nadere invulling. Zo wordt opgemerkt dat beperking van het curriculum kan leiden tot gebrekkige aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs en dat men vakken of onderdelen mist (bijvoorbeeld kunstvakken, bewegingsonderwijs/lichamelijke opvoeding, talen, geschiedenis en aardrijkskunde).

Een ander deel van de leraren is het helemaal niet eens met de voorstellen van Onderwijs2032. Hun belangrijkste bezwaren zijn: er is op dit moment geen probleem, dus het is onduidelijk waar dit advies een oplossing voor is; de vrije ruimte voor scholen is te risicovol (want die

kan leiden tot verschillen en kansenongelijkheid); een tweede moderne vreemde taal ontbreekt (en dat is onder andere in strijd met Europees burgerschap); bewegingsonderwijs/lichamelijke opvoeding, geschiedenis, aardrijkskunde en kunst ontbreken. En dat er te grote verschillen in toetsen kunnen ontstaan door de grotere vrijheid voor scholen.

Onderzoeksvraag 2 OC: Hoe kan en wil de beroepsgroep invulling en uitvoering geven aan een nieuw curriculum?

Leraren willen graag meer betrokken worden in het proces van curriculumontwikkeling. In de dialogen valt regelmatig het woord 'top-down'. Ook trekken leraren de vergelijking met eerdere onderwijsvernieuwingen die 'zonder hen' zijn doorgevoerd. Dit terwijl ze graag zelf aan de wieg staan van eventuele curriculumveranderingen en die niet opgelegd willen krijgen. Veel deelnemers aan de dialogen vertonen bovendien een constructieve en gepassioneerde houding. Leraren zien ontwikkeling van onderaf als een absolute voorwaarde voor succesvolle curriculumvernieuwing, waarbij zij als experts graag samenwerken met anderen. Dat ook de overheid een rol heeft, betwisten ze niet (zie 2.3), maar ze vinden wel dat op dit moment te veel 'van bovenaf' bepaald wordt door beleidsmakers in Den Haag. Meer dan de helft van de respondenten die deelnamen aan de door de Onderwijscoöperatie uitgezette enquête kende Onderwijs2032 niet of wist niet wat het inhield. In de geselecteerde focusgroepen zeiden veel leraren 'geen idee' te hebben wat het advies inhoudt. Slechts een enkeling kon termen en begrippen noemen die in Onderwijs2032 voorkomen, zoals 'burgerschap' en 'digitaal'. In de dialoogbijeenkomsten georganiseerd door de ledenorganisaties van de Onderwijscoöperatie werd een aantal keren de opmerking gemaakt dat collega's op school niet wisten wat Onderwijs2032 was.

Leraren willen graag continu werken aan verbetering van het onderwijs, maar komen er onvoldoende aan toe omdat ze er de tijd en middelen niet voor hebben. Het gebrek aan tijd kwam pregnant naar voren uit de dialoog. Daarnaast hebben leraren behoefte aan samenwerkings-, overleg- en intervisievormen speciaal voor curriculumontwikkeling.

Onderzoeksvraag 2: Hoe kan en wil de beroepsgroep invulling en uitvoering geven aan een nieuw curriculum?

Kernpunten van de gegeven adviezen voor vraag 2

De beroepsgroep wil ten aanzien van de inhoud van het nieuwe curriculum (wat) voorstellen doen voor integratie in/bijdragen aan domeinen, voor samenwerking met andere vakken en ontwikkelen van vakoverstijgende vaardigheden. Zij acht het leergebied LOBS hiervoor bij uitstek geschikt. Ten aanzien van de wijze waarop (het proces – hoe), wil de beroepsgroep uitwerken hoe vakkenverbinding kan plaatsvinden, de bijdragen van LOBS aan domeinen benoemen in het curriculum; onder meer door ontwikkelen doorlopende leerlijnen voor rol bewegen bij andere domeinen en vakoverstijgende projecten. De overtuiging bij een deel van de beroepsgroep is dat herijking van kerndoelen en eindtermen van het huidige curriculum nodig is – kerndoelen op de schop, onder meer het huidige curriculum kritisch bekijken op inclusiviteit. Wat de rol van de beroepsgroep

bij de verdere (kern)curriculum ontwikkeling betreft, acht men het betrekken van het werkveld (meedenken) noodzakelijk, zoals door advies aan de vakvereniging te vragen. Op schoolniveau is het van belang dat er voldoende ruimte, tijd en financiën voor vakkenverbinding wordt geboden.

De adviezen van onze leden zijn doorgestuurd naar de Onderwijs Coöperatie (OC). De OC heeft op grond van alle adviezen die zij van docenten heeft binnengekregen een gezamenlijk advies geschreven en deze doorgegeven aan de staatssecretaris (zie www.kvlo.nl d.d. 17-11-2016).

In onderstaand kader de samenvatting van de adviezen van de OC.

Formele standpunt van de KVLO: het belang van lichamelijke opvoeding

Goed leren bewegen heeft in het onderwijs verschillende functies. Uitgaande van de drie hoofdgebieden van Onderwijs2032, te weten Kennis en vaardigheden voor leven en werk (kwalificering), Persoonsvorming (subjectivering) en Maatschappelijke toerusting

- **Kennis en vaardigheden voor leven en werk:** Om deel te kunnen nemen aan de huidige beweeg- en sportcultuur is het wenselijk dat elk kind bepaalde bewegingscompetenties en (motorische) vaardigheden leert. Deze competenties en vaardigheden zijn voor het onderwijs vertaald en zorgen ervoor dat elk kind de minimale vaardigheden leert om deel te kunnen nemen aan eenvoudige beweeg- en sportcontexten en dat getalenteerde kinderen uitgedaagd worden om zich (verbredend en verdiepend) door te ontwikkelen. Het gaat om beter leren bewegen.
- **Persoonsvorming:** Elk kind leert vanaf de geboorte door te bewegen zich en de omgeving te ontdekken. Persoonsvorming is voor kinderen stevig verankerd met lichamelijkeheid. Een kind leert wat het met het lichaam in de wereld kan ondernemen. De ontwikkeling 'van grijpen naar begrijpen' (Piaget), telt niet alleen voor heel jonge kinderen, maar zeker ook nog voor basisschoolkinderen en verder. Al doende krijgt een kind inzicht in zijn of haar mogelijkheden en beperkingen. Bewegen is een essentieel bestaansveld voor de persoonlijkheidsvorming, waardoor het kind het zelfvertrouwen ontwikkelt om deel te nemen aan allerlei sociale verbanden (vriendschappen, klas, school, sport, ouderschap). Met het inzicht van het belang van bewegen, groeit ook het besef dat bewegen van belang is en blijft voor een gezonde levensstijl. Het gaat om bewegen waarderen waaronder de ontwikkeling van een gezonde leefstijl.
- **Maatschappelijke toerusting:** Elke bewegingsactiviteit verbindt kinderen met hun omgeving, met mensen en dingen (wereld). De taak van het onderwijs is om kinderen met elkaar te verbinden, waardoor ze rekening leren houden met elkaars mogelijkheden en beperkingen. Bewegingsactiviteiten zijn een goed middel om kinderen te leren gezamenlijk zorg te dragen voor elkaars leerwensen. Door te bewegen leer je niet alleen jezelf beter te begrijpen, maar ook begrip te krijgen voor de beweegruimte die een ander nodig heeft. Wat een goede speelplaats voor jonge kinderen is om elkaar te leren ontmoeten, dat is de (school)sport voor oudere kinderen en volwassenen. Bewegingsonderwijs verruimt daarbij de toerusting. Het gaat om bewegen regelen en ontwikkelen van sociale vaardigheden.

Al deze drie doelgebieden moeten in het onderwijs geïntegreerd aan bod komen (zie o.a. Biesta en Onderwijs2032). Het lastige van onderwijs is het vinden van een optimale balans tussen deze drie gebieden in een groep van 30 kinderen in een specifieke 'leeromgeving'. Het geven van bewegingsonderwijs/lichamelijke opvoeding verschilt sterk van het lesgeven in zaakvakken. Dit vraagt om veel specifieke deskundigheid bij de leerkracht.

In het verleden is gebleken dat een groepsleerkracht in het PO te weinig deskundigheid verwerft voor het vak bewegingsonderwijs. Dit was de reden om het vak bewegingsonderwijs uitsluitend te laten geven door vakleerkrachten (ALO opgeleid) dan wel vakspecialisten (PABO-opgeleiden, nieuwe brede bevoegdheid), die met affiniteit voor het vak een aanvullende leergang bij de PABO's hadden gevolgd en voor een aanzienlijk deel van hun betrekking bewegingsonderwijs zouden geven (minimaal 0.2 fte).

(socialisering), kunnen de volgende functies benoemd worden.

Inzet van vakleerkrachten bij het PO

Gelet op de complexiteit en kwetsbaarheid van het vakgebied heeft de KVLO continu haar voorkeur uitgesproken voor vakleerkrachten (ALO-opgeleiden). Uit onderzoek is ook gebleken dat er significante kwaliteitsverschillen zijn tussen vakleerkrachten en groepsleerkrachten met een oude en of nieuwe brede bevoegdheid (Evaluatie leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs 2012, Mulier Instituut).

De inzet van groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid zou wat de KVLO betreft alleen acceptabel zijn bij een inzet van minimaal 0.2 fte en inschrijving in het lerarenregister, om zo de kwaliteit te borgen. Deze wens is tot nu toe niet gehonoreerd, waardoor de meeste groepsleerkrachten uiteindelijk alleen maar aan de eigen groep lesgeven (één of twee lessen per week). Veel deelnemers van de leergang geven aan deze erg zwaar en moeilijk te vinden en niet altijd even gemotiveerd te zijn deze te volgen. Ze hebben motieven die niets te maken hebben met interesse/passie voor kinderen goed leren bewegen. De leergang wordt nogal eens gevolgd vanwege het arbeidsmarktperspectief en onder druk van schoolbesturen. Bovendien blijkt uit de laatste Arbeidsmarktmonitor Sport 2015 (Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen mei 2016) dat 21%

van de leergangvolgers geen enkel uur gym geeft en 51% uitsluitend een of twee uur aan de eigen groep. De KVLO is van mening dat het beter is voor de kinderen als minder bekwame en gemotiveerde groepsleerkrachten niet meer (deels) worden ingezet. Ze kunnen ook beter maar stoppen met de leergang.

Overbelaste groepsleerkrachten

Sinds geruime tijd speelt de toegenomen werkdruk in het basisonderwijs. Uit het rapport van DUO-onderwijs (januari 2016) bleek dat

de werkdruk van leraren basisonderwijs stijgt. De werkbelasting is volgens 56 procent van de leraren dan ook 'niet acceptabel'. Dat is ruim meer dan bij het vorige onderzoek in 2012 (41 procent) en voor de gehele Nederlandse arbeidspopulatie (15 procent). Het is bekend dat veel groepsleerkrachten het vaak moeilijk en zwaar vinden om bewegingsonderwijs te geven. Van een vakleerkracht mag verwacht worden dat deze de lessen enthousiast en gedegen kan geven en daarnaast ook contact onderhoudt met de gemeente en sportclubs voor de ontwikkeling en uitvoering van een extra beweeg- en sportaanbod rondom de school. Dat kun je niet ook nog vragen van overbelaste groepsleerkrachten. De hoge werkdruk kan juist verlicht worden door de inzet van de vakleerkracht, waardoor de groepsleerkracht meer tijd en ruimte krijgt. Bovendien is er geen tekort aan vakleerkrachten, maar juist een licht overschot. Uiteindelijk is er dan sprake van een win-winsituatie.

Aantal uren per week

De KVLO heeft in lijn met het kabinetsbeleid gepleit voor minimaal twee uur wettelijke borging in het basisonderwijs. Het regeerakkoord gaat uit van drie lessen gym, net als bij het speciaal onderwijs en in lijn met de uren LO in het VO.

De KVLO vindt het wenselijk en verstandig om de oorspronkelijke ambitie van het Kabinet te volgen en het aantal lessen in het basisonderwijs gelijk te trekken met het speciaal onderwijs (volgens de bekostigingsgrondslag, zie artikel 117 WPO), dus van anderhalf klokuur naar twee klokuren en vijftien minuten; dit staat gelijk aan drie lessen van 45 minuten. De scholen kunnen dan zelf kiezen voor twee ruime klokuren of drie lessen van 45 minuten per week en dat is ook hard nodig gelet op het belang van het bewegen en de tijd die men vaak kwijt is aan omkleden en transport, waardoor er naar schatting 10% van de effectieve lestijd verloren gaat.

Kansen en bedreigingen voor het bewegingsonderwijs in het PO en het VO

In het eindadvies van het Platform Onderwijs2032 wordt het belang van bewegen goed onderkend en onderschreven, maar is het vak verder verdwenen en komt het niet (meer) voor in het kerncurriculum, zowel niet in het PO als in het VO.

De KVLO vindt deze ontwikkeling zeer zorgelijk en ook onbegrijpelijk gelet op de recente ontwikkelingen en inzichten over het belang en de betekenis van de lichamelijke opvoeding voor onze jeugd, voor nu en voor later.

Een reden te meer om het bewegingsonderwijs juist nu ook in het PO wettelijk te regelen en de huidige wettelijke regeling in het VO te

handhaven (met een status aparte). Immers, de reden van de Tweede Kamer om in 2006 met een amendement (Mosterd/Hamer) het aantal uren LO in het VO wettelijk te borgen, was gelegen in de dramatische effecten van het loslaten van de lessentabel in het mbo in de jaren '90, waardoor het vak aldaar verdween met als gevolg dat leerlingen van 16-18 jaar sindsdien geen LO meer krijgen; eenzelfde effect zou zeker ook in het VO plaatsvinden met alle gevolgen van dien.

Hoe gaat het nu verder?

Het vervolg van dit traject hangt mede af van de conclusies die staatssecretaris Dekker trekt uit de adviezen van de OC en wat de Tweede Kamer daarvan vindt. Daarnaast zijn er in maart 2017 Tweede Kamerverkiezingen en daarna een nieuw Kabinet waarover niets valt te voorspellen. De KVLO zal daarom haar standpunt nadrukkelijk blijven uitdragen en (nieuwe) leden van de Tweede Kamer wijzen op de noodzaak van goed en voldoende LO. Het bewegingsonderwijs/lichamelijke opvoeding in PO en VO blijft ook in 2032 een plezierige maar onmisbare noodzaak voor de kwaliteit van het leven! ■

Contact:

cees.klaassen@kvlo.nl

Kernwoorden:

Onderwijs2032, Eindadvies, motorisch leren, bewegingsonderwijs

(Footnotes)

¹ Zie ook: Onderwijsraad, Onderwijs in Europa. Europees burgerschap (2004)